

ΠΕΡΝΟΥΝ ΚΡΙΣΗ ΟΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΕΣ;

Η σοσιαλδημοκρατία αναζητεί τη χαμένη γοητεία της

Του Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ

Σήμερα, σε σύγκριση με τη δεκαετία του '60, τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης έχουν απολέσει περίπου το 20% της εκλογικής ισχύος τους. Έχουν εισέλθει σε μια πορεία βραδείας πλαγιολίσθησης, καθώς κάθε επόμενη δεκαετία εμφανίζεται ως εκλογικά λιγότερο αποδοτική από την προηγούμενη. Τα δεδομένα αυτά χρήζουν εξηγήσεως.

1. Προδότες, αλλά ένα βήμα μπροστά!

Το δίλημμα που απασχόλησε τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα στην πρώτη φάση, και πιο ριζοσπαστική, της ανάπτυξης τους ήταν το εξής: θα πρέπει η σοσιαλδημοκρατία να αναπτυχθεί σαν ανεξάρτητη αντικαπιταλιστική δύναμη ή θα πρέπει να περιοριστεί σε στόχους που είναι συμβατοί με τον καπιταλισμό; Αυτό το ιστορικό ερώτημα τέθηκε πολλές φορές, σε διαφορετικές εποχές, και απαντήθηκε επίσης πολλές φορές, πάντοτε όμως με τον ίδιο τρόπο. Πάντοτε η σοσιαλδημοκρατία, ή ένα σημαντικό τμήμα της, επιθυμούσε την πρώτη εκδοχή (την αλλαγή του καπιταλισμού), πάντοτε υλοποιούσε τη δεύτερη (τη συντήρησή του).

Γιατί όμως τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, τα οποία σταδιακά εγκατέλειψαν την αντικαπιταλιστική στοχοθεσία τους, κατάφεραν να γίνουν ισχυροί εκλογικοί πόλοι, να διατηρήσουν, μέχρι πρόσφατα, την εμπιστοσύνη της εργατικής τάξης και να ασκήσουν επανειλημμένα την εξουσία σε πολλές χώρες της Δυτικής Ευρώπης;

Ο κ. Γεράσιμος Μοσχονάς είναι επίκουρος καθηγητής Συγκριτικής Πολιτικής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Η όποια γοητεία άσκησε η σοσιαλδημοκρατία οφείλεται στην ικανότητά της να υλοποιεί πολιτικές που την καθιέρωσαν ως την *κοινωνική Αριστερά* στο πολιτικό σύστημα. Από τη στρατηγική της «πολιτικής ισότητας», στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα, η οποία οδήγησε στην απόδοση πολιτικών δικαιωμάτων και αξιοπρέπειας στις κατώτερες τάξεις, μέχρι το σουηδικό μοντέλο της δεκαετίας του '30 ή την κοινωνική αναδιανομή και τα εθνικά συστήματα κοινωνικής προστασίας της μεταπολεμικής περιόδου, η σοσιαλδημοκρατία συνέβαλε στην *πρακτική* βελτίωση της ζωής των λαϊκών τάξεων. Η σοσιαλδημοκρατία ήταν μια δύναμη αποτελεσματική: επέβαλε αλλαγές, θε-

Η Κεντροαριστερά δεν μπορεί να υπάρξει ως κεντρική εκλογική δύναμη χωρίς να λειτουργεί ως η κοινωνική Αριστερά στο εσωτερικό του πολιτικού συστήματος

σικές, οικονομικές ή κοινωνικές, που άλλαξαν τον καπιταλισμό.

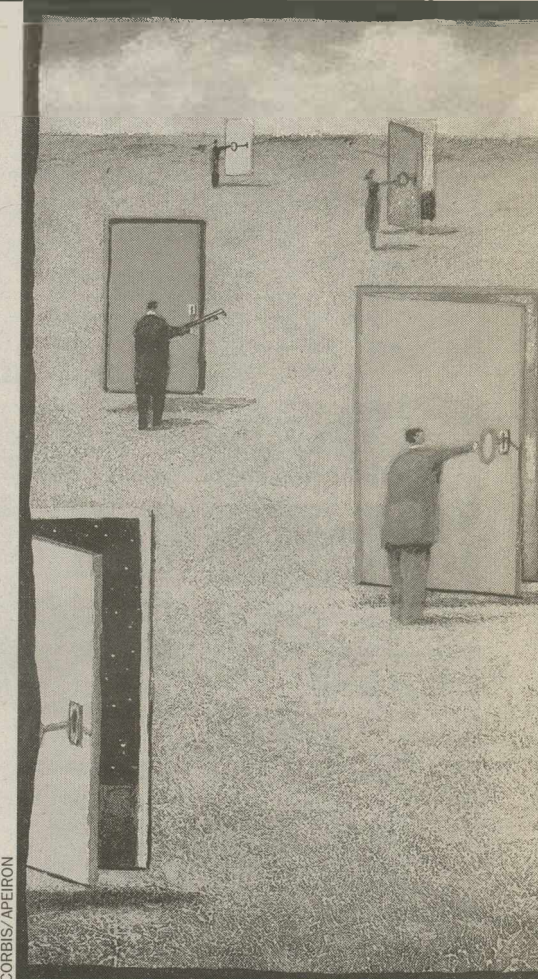
Στην πραγματικότητα η ιστορική σοσιαλδημοκρατία βρέθηκε *ιδεολογικά* ένα βήμα μπροστά από τους δεξιούς αντιπάλους της, διότι παρήγαγε, ή υιοθέτησε, ιδέες που αυτοί δεν ήταν ακόμη σε θέση να αποδεχθούν (όπως το καθολικό δικαίωμα ψήφου, ο κεντρικός σχεδιασμός, ο κεϋνσιανισμός, η θεσμοποίηση του ρόλου των συνδικάτων). Βρέθηκε, επίσης, ένα βήμα μπροστά σε ό,τι αφορά την *πρακτική* προώθηση των συμφερόντων των κατώτερων τάξεων. Η σοσιαλδημοκρατία «πρό-

δωσε» πολλές φορές το δικό της πνεύμα και τη δική της παράδοση. Κατάφερε όμως, ακόμη και στις στιγμές του μεγαλύτερου συμβιβασμού, να υπερβεί το κυρίαρχο πνεύμα του καπιταλισμού της εποχής. Αυτό τη διαφοροποίησε από τη Δεξιά και έδωσε νόημα – και προστιθέμενη αξία – στην ταυτότητα της. Η κατάσταση, εν τούτοις, έχει αλλάξει σήμερα.

2. Κοινωνική ή πολιτισμική Αριστερά;

Η νέα ιδεολογική-προγραμματική σύνθεση των σοσιαλιστών, η οποία έλαβε χώρα στις δεκαετίες του '80 και, κυρίως, του '90 και η οποία χαρακτηρίζεται από την προσαρμογή στο πνεύμα του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού, διαφέρει από όλες τις προηγούμενες στο εξής σημείο: υπερβαίνει τα δύο *σταθερά* συντακτικά στοιχεία του *αρχικού ιδεολογικού πυρήνα* της σοσιαλδημοκρατίας, τα στοιχεία που δεν είχαν θιγεί από καμία προηγούμενη αναθεώρηση, δηλαδή τον ρυθμιστικό ρόλο του κράτους και την προτεραιότητα των συμφερόντων των λαϊκών τάξεων. Φυσικά σε επίπεδο ρητορικής παραμένει ηχηρή η έμφαση στο κράτος, στον λαό, όπως και η κριτική της αγοράς. Σε επίπεδο όμως κυβερνητικής δράσης η ρητορική έμφαση δεν μεταφράζεται παρά μόνον οριακά σε πρακτικά εφαρμοσμένες πολιτικές (παραδείγμα: δυσκολία των σοσιαλιστών να μειώσουν τις κοινωνικές ανισότητες, πολιτική ιδιωτικοποιήσεων από τις αριστερές κυβερνήσεις κ.λπ.).

Φυσικά τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα δεν ταυτίζονται με τη Δεξιά. Ο συνήθως ήπιος νεοφιλελευθερισμός της Κεντροαριστεράς διαφέρει από τον αποφασιστικό μεταρρυθμιστικό φιλελευθερισμό των δεξιών κομμάτων (και γι' αυτό η σοσιαλδημοκρατία εγκυβερνιέται από τα τελευταία για τον «ατολμία» της). Ο δε κεντροαριστερός *πολιτισμικός* φιλελευθερισμός (έμφαση στις πολυπολιτισμικές αξίες, στα δι-

CORBIS/AFERON

καιώματα των μεταναστών, των γυναικών, στην αποκέντρωση, στην οικολογία κ.λπ.) διαφέρει σημαντικά από τον πολιτισμικό συντηρητισμό, συχνά με έντονα τα εθνοκεντρικά και πειθαρχικά (law and order) μοτίβα, των κεντροδεξιών κομμάτων. Ωστόσο, ιστορικά, η σοσιαλδημοκρατία συγκροτήθηκε κυρίως ως *κοινωνική Αριστερά* και δευτερευόντως ως *πολιτισμική Αριστερά*. Αντιθέτως, σήμερα, καθώς δυσκολεύεται να προωθήσει πολιτικές αναδιανομής και ένα νέο παράδειγμα οικονομικής πολιτικής, συγκροτείται κυρίως ως *πολιτισμική Αριστερά* και δευτερευόντως ως *κοινωνική*. Αυτό υπονομεύει τη λαϊκή βάση του σοσιαλδημοκρατικού εγχειρήματος, εξηγεί τις εκλογικές απώλειες στο εσωτερικό των λαϊκών τάξεων αλλά και τα οφέλη στο εσωτερικό των μεσαίων μορφωμένων στρωμάτων (τα οποία είναι πιο ευαίσθητα στα θέματα αξιών).

Η μειωμένη δυνατότητα των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων να λειτουργήσουν ως κοινωνική Αριστερά έχει πολλές αιτίες. Η μείωση των ρυθμών ανάπτυξης στη Δύση και η εξασθένηση του καθοριστικού ρόλου του εθνικού κράτους, εξασθένηση που έθιξε το εργαλείο μέσω του οποίου τα εν λόγω κόμματα έβηταν σε

Η ανακατανομή της εκλογικής

Του Δ. Α. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

Είναι εύκολο να επιχειρηματολογήσει κανείς ότι οι σοσιαλιστές σήμερα περνούν κρίση. Κατά τους τελευταίους έξι μήνες έχασαν τις εκλογές στη Γαλλία, στην Ελλάδα, στο Βέλγιο και στη Φινλανδία, τα πολιτικά προγράμματά τους έχουν μικρές διαφορές από εκείνα των συντηρητικών και όπου τυχόν παραμένουν στην εξουσία ακολουθούν νεοφιλελεύθερες πολιτικές. Η πραγματικότητα όμως είναι πιο σύνθετη. Κατ' αρχάς, οι σοσιαλιστές δεν έχουν χάσει την παγκόσμια απήχησή τους σήμερα περισσότερο από ό,τι την επαύριο της κατάρρευσης του υπαρκτού σοσιαλισμού. Τότε, παρά τις σαφείς διαφορές ανάμεσα στον σοβιετικού τύ-

Ο κ. Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος είναι επίκουρος καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών.

που κομμουνισμό και στα προγράμματα των σοσιαλιστών, το σοσιαλιστικό όραμα φάνηκε να θολώνει.

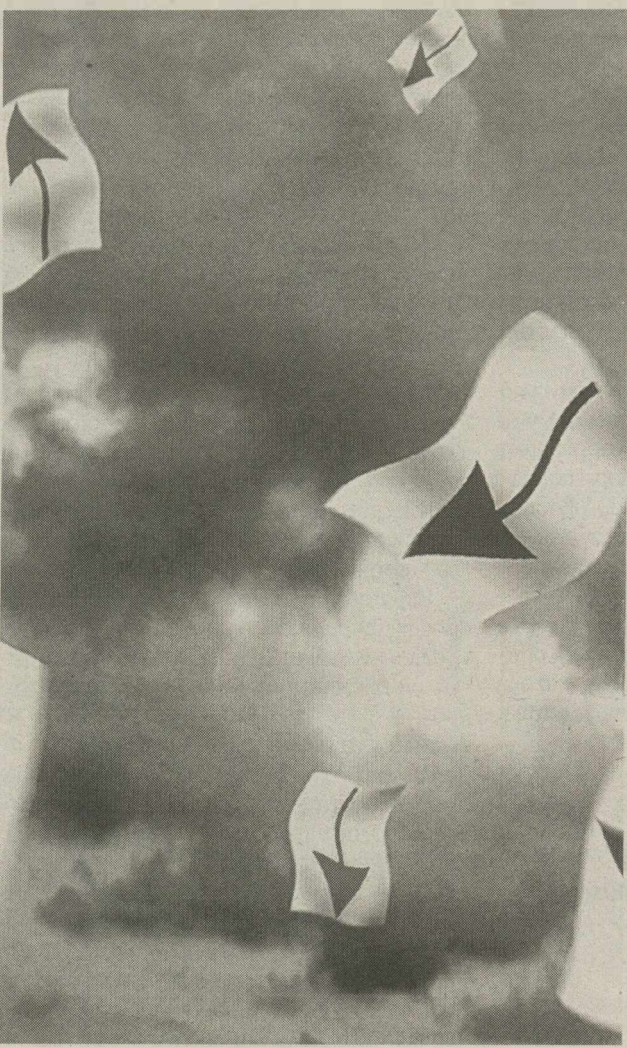
Αυτό δεν εμπόδισε τους σοσιαλιστές να κερδίσουν εκλογές σε πολλές χώρες της Ευρώπης και της Λατινικής Αμερικής τη δεκαετία του 1990. Οι αιτίες για τις νίκες των σοσιαλιστών ήταν πολλές, αλλά υπήρχε μια κοινή συνισταμένη: στον βαθμό που η παγκοσμιοποίηση επιβάλλει σχεδόν εξαναγκαστικά ορισμένες πολιτικές στα έθνη κράτη, είχε οδυνηρή διαφορά το να εφαρμόζουν οι νεοφιλελεύθεροι αντί για τους σοσιαλιστές ορισμένες πολιτικές όπως οι ιδιωτικοποιήσεις ή οι αλλαγές στο κράτος πρόνοιας. Στη συνέχεια, οι σοσιαλιστές υπέστησαν εκλογικές ήττες το διάστημα 1999-2002, όταν έχασαν τις εκλογές στην Αυστρία, στη Γαλλία, στη Δανία, στην Ιαλία, στη Νορβηγία, στην Ολλανδία και στην Πορτογαλία, ενώ στις εκλογές του 2004 για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τα

κόμματα που ανήκουν στο Ευρωπαϊκό Σοσιαλιστικό Κόμμα κέρδισαν μόνο 200 έδρες έναντι 268 των συντηρητικών αντιπάλων τους του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος. Τότε μάλλον παρά σήμερα οι σοσιαλιστές βρέθηκαν σε κρίση.

Σήμερα, κόμματα με τίτλους όπως «σοσιαλιστικό», «σοσιαλδημοκρατικό» ή «εργατικό» υπάρχουν σε 57 χώρες του κόσμου. Οι πρόσφατες εκλογικές ήττες των σοσιαλιστών δεν πρέπει να συσκοτίζουν το ότι σοσιαλιστές ή σοσιαλδημοκράτες έχουν κερδίσει τις εκλογές και ήδη κυβερνούν, μόνον τους ή σε συμμαχία με άλλα κόμματα, στην Αυστρία, στην Ισπανία, στην Ιταλία, στη Νορβηγία, στη Σουηδία και στο Ηνωμένο Βασίλειο. Σε ό,τι αφορά λοιπόν τις εκλογικές επιδόσεις των σοσιαλιστών η κρίση σήμερα δεν είναι μεγαλύτερη από άλλοτε.

Στο επιχείρημα ότι οι σοσιαλιστές, όπου τυχόν βρίσκονται στην εξουσία, έτσι κι αλ-

λιώς εφαρμόζουν πολιτικές που ελάχιστα θυμίζουν σοσιαλισμό, η απάντηση μπορεί να είναι ότι ο ουτοπικός-οραματικός λόγος, που με ευθύνη και των ίδιων των σοσιαλιστών έχει κυριαρχήσει στο πολιτικό τους προφίλ, έχει δημιουργήσει εξωπραγματικές προσδοκίες από τα σοσιαλιστικά κόμματα. Στην πραγματικότητα, σε ό,τι αφορά την οικονομική και κοινωνική πολιτική, στις αρχές του 21ου αιώνα όπως και νωρίτερα, τη δεκαετία του 1990, σε πολλές δυτικές χώρες οι σοσιαλιστές είχαν τρεις ξεχωριστούς στόχους: Πρώτον, να μειώσουν την ανεργία και να αυξήσουν το ποσοστό του γενικού πληθυσμού που μετέχει στην αγορά εργασίας. Δεύτερον, να μειώσουν τις κοινωνικές ανισότητες και να επιχειρήσουν την αναδιανομή του εισοδήματος και του πλούτου. Η αναδιανομή δεν έπρεπε πλέον να είναι μόνο κάθεται (μεταξύ πλουσίων και φτωχών) αλλά και οριζόντια (ανάμεσα στη νέα γε-

VISUAL/PHOTOS